

MARIUS SALA – THE HISTORY OF DESTINY**MARIUS SALA – L'HISTOIRE D'UN DESTIN****MARIUS SALA – ISTORIA UNUI DESTIN****Delia BADEA,**

Academia Română – Filiala Timișoara,
Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu”
B-dul Mihai Viteazu, nr. 24, Timișoara, România
delia_badea@yahoo.com

Abstract

It has been one half of a year since Marius Sala (member of the Romanian Academy) passed away. This study focuses on one of the latest volumes published by an imposing linguist and real founder of the Romanian school of thought. Soulfully, with gratefulness and subtle humour, the book recalls some of the meetings that influenced the author's biography, so that almost one hundred portraits would convert into the history of destiny.

Résumé

Six mois après la disparition de l'académicien Marius Sala, cet article s'arrête sur l'un des derniers volumes signés par celui qui a été un grand linguiste et un véritable créateur d'école roumaine. Le volume en question surprend avec émotion, gratitude et bonne humeur les rencontres qui ont marqué la biographie de l'auteur, de sorte que près de 100 portraits en mots se métamorphosent sous les yeux du lecteur dans l'histoire d'un destin.

Rezumat

Prilejuit de trecerea unei jumătăți de an de la despărțirea de academicianul Marius Sala, articolul de față se oprește asupra unuia dintre ultimele volume semnate de cel care a fost nu doar un prestigios lingvist, ci și un veritabil creator de școală românească. Volumul în discuție punctează cu emoție, grație și umor fin, întâlnirile care au marcat biografia autorului, astfel încât, aproape 100 de portrete în cuvinte se metamorfozează, sub ochii cititorului, în istoria unui destin.

Keywords: *Marius Sala, linguistics, portrait, evocation, destiny*

Mots-clés: *Marius Sala, linguistique, portrait, évocation, destin*

Cuvinte-cheie: *Marius Sala, lingvistică, portret, evocare, destin*

O jumătate de an a vremuit parcă într-o clipită timpul de la ziua despărțirii de academicianul Marius Sala, cel despre al cărui destin s-a afirmat, pe bună dreptate, că este sinonim cu istoria lingvisticii românești din ultima sută de ani. Personalitate captivantă, lingvist de o admirabilă rigoare intelectuală, cu o prodigioasă carieră științifică, Marius Sala a rămas în amintirea celor care l-au cunoscut drept un neobosit „îndrăgostit” de limba română.

Volumul asupra căruia ne vom opri în continuare, una dintre ultimele lucrări ale autorului, include o serie de evocări și portrete ale unor personalități culturale, conturând, paradoxal, portretul autorului însuși. Vivacitatea intelectuală, eleganța, umorul fin, inegalabilul talent de portretist, dar și

o cuceritoare politețe ceremonioasă răzbat din filele cărții, păstrând vie imaginea unui carismatic creator de școală.

„Suntem, în bună măsură, suma întâlnirilor de care am avut parte”, proclama scriitorul Andrei Pleșu, iar *Portretele și evocările* academicianului Marius Salareprezintă o strălucită confirmare a acestei afirmații. Volumul în discuție, apărut la editura timișoreană David Press Print (2013), punctează cu emoție, grație și umor fin, întâlnirile care au marcat biografia autorului, astfel încât, aproape 100 de portrete în cuvinte se metamorfozează, sub ochii cititorului, în istoria unui destin.

Așa cum se precizează încă din *Prefață*, cartea, densă, reunește portrete apărute în două scrieri anterioare publicate sub sigla Editurii Universității din Suceava, la care se adaugă altele, mai recente, precum și o serie de evocări, un autoportret și discursul de recepție al autorului în Academia Română, emoționant elogiul adus celor doi mentori ai săi, Iorgu Iordan și Alexandru Rosetti.

Galeria portretelor se deschide, simbolic, cu chipul celui care avea să-i fie și primul model în viață: Vasile Sala, bunicul din partea tatălui, preot și reputat folclorist bihorean este cel care, așa cum cu duioșie își amintește autorul, i-a deschis ochii și sufletul pentru lumea cărților și, probabil, cel care i-a arătat drumul de urmat în această viață. Fericirea de a trăi, acel apetit pentru bucuriile simple ale vieții dar și pentru frumusețile sofisticate ale literaturii sunt, probabil, pietrele de temelie pe care *Moșul* le pune la baza unui destin ce nu avea să dezamăgească.

Dincolo de pitorescul evocărilor, portretele adunate în această carte vin să se constituie în veritabile documente de epocă, prilejuind cititorului o întâlnire inedită și, probabil, unică, cu personalități de excepție. Mentorii elevului Marius Sala, oameni „de ispravă”, aduc savoarea unei epoci și a unui spațiu. Vașcăul și Beiușul copilăriei devin prilej de evocare a unor oameni extraordinari, erudiți și dascăli cu vocație, așa cum au fost Ștefan Musta, „profesorul ideal, foarte atent la nevoile copiilor”, „pasionat de ceea ce făcea și bucuros când găsea tineri talentați” (p. 22), directorul Vasile Popovici, „excelent povestitor despre țări și continente” (22), dar și alți dascăli, precum Corneliu Sava, Ioan Negruțiu, Ion Fluieraș sau Vasile Bogza.

Mărturisirile de viață ale unei întregi bresle, aceea a lingviștilor români și nu numai, de la colegi de generație și prieteni, până la profesorii și mentorii autorului, toate sunt adunate cu măiestrie între copertile acestei lucrări, conferindu-i o indubitabilă valoare documentară. Iorgu Iordan, Alexandru Rosetti, Al. Graur, Emil Petrovici, Ion Coteanu, Tudor Vianu, D. Macrea sunt personalități care au dominat lingvistica românească și sub îndrumarea cărora s-a format lingvistul Marius Sala.

Între chipurile profesorilor evocați se remarcă însă, de departe, cele două portrete consacrate maeștrilor săi, Iorgu Iordan și Alexandru Rosetti, „cei doi stâlpi ai înțelepciunii”, așa cum îi numește autorul, înțelegând prin aceasta, din perspectiva lingvistului desigur, „persoane care au avut capacitatea superioară de înțelegere a lucrurilor și care au constituit sprijinul în dezvoltarea mea lingvistică”. Marius Sala a fost elevul celor doi reputați lingviști și, dacă rămânem în același spațiu al lingvisticii nu putem să nu observăm că, „elev” este un împrumut în limba română din francezescul „élève” unde termenul este în legătură cu verbul „élever”, având la bază latinescul „elevare” cu sensul „a se ridica”, implicând, așadar, ideea ascensiunii. Iată de ce, autorul acestui volum se poate numi, pe drept cuvânt, elevul celor doi maeștrii, el dând dovadă de capacitatea de a învăța și de a se ridica prin știința dascălilor săi. De la Iorgu Iordan, profesorul „de o punctualitate proverbială” și omul pe care ajunge să-l considere, după propriile mărturisiri, „mai mult decât un profesor apropiat”, învață „că nu trebuie să facem afirmații categorice până nu avem o informație cât mai completă” căci, continuă autorul, „îndoielile lui erau tot atâtea piste de cercetare” (p. 182). La rândul său, Alexandru Rosetti a fost dascălul care „trebuia să vadă și să știe tot ce apărea” și de la care lingvistul Marius Sala a învățat „că trebuie zilnic să citești”, la fel cum trebuie să știi „ce și cum se cercetează în lume” (p. 433). Cât despre atașamentul autorului față de unul sau celălalt dintre cei doi maeștrii, confesiunea inclusă la finele evocării lui Al. Rosetti rămâne definitorie:

„Cineva mi-a spus că l-am iubit mai mult pe Alexandru Rosetti decât pe Iorgu Iordan. Cred că, de fapt, i-am iubit la fel pe amândoi, mai ales că am învățat de la ei să nu fiu intolerant față de colegii mei.” (p. 301)

Respectul pentru cei care i-au fost modele în viață, gratitudinea și căldura sufletească ce învăluie aceste portrete schițează un al treilea palier axiologic al cărții. Pe lângă valoarea literară și cea documentară deja evidențiate, volumul prezintă și o deosebită valoare umanistă, promovând atât de uitatul astăzi cult al precursorilor. Toate aceste personalități evocate de regretatul lingvist sunt parte din bogata sa experiență de viață, marcându-i, într-un fel sau altul, evoluția.

„Aparțin – nota autorul - unei promoții de la facultatea de Litere a Universității București care a terminat studiile în 1955, promoție despre care maestrul meu, profesorul Iorgu Iordan, a declarat că este cea mai bună dintre seriile pe care le-a avut” (p.264). Unda de nostalgie dar și admirația cu care își evocă foștii colegi, (Maria Iliescu, „un om pasionat de lingvistică” și „un model”, Theodor Hristea, „personalitate marcantă a vieții culturale românești” (p.174), Maria Manoliu-Manea, această „Doamnă a lingvisticii românești și romanice” (p. 225), dar și Gheorghe Mihăilă, Mihai Nasta, Eugen Simion ș.a.) sunt o dovadă în plus de grațitudine și noblețe sufletească.

O undă de simpatie însoțește, fără excepție, portretele prietenilor timișoreni (Alexandru Metea, Ștefan Munteanu, Doina și Crișu Dascălu, Vasile Frățilă ș.a.) întâlniți în timpul colaborării cu colectivul de lingvistică din Timișoara sau, mai târziu, după '90, când academicianul Marius Sala a susținut o serie de cursuri pentru masteranzii Facultății de Litere din cadrul Universității de Vest. Cu toți aceștia, mărturisește autorul, a stabilit relații afectuoase de prietenie.

Cât privește tehnica portretului, cititorul poate intui cu ușurință un anume tipar aflat la baza evocărilor incluse în volum: acestea debutează, aproape fără excepție, prin rememorarea împrejurărilor, a circumstanțelor în care a întâlnit o anume personalitate, pentru ca mai apoi amintirile să curgă firesc, într-un amalgam de momente semnificative, gesturi sau replici memorabile, dezvăluind în autorul cărții un portretist de excepție, cu o intuiție psihologică aparte. Printr-o excelență tehnică a decupajului, autorul surprinde acel ceva definitoriu pentru personalitatea fiecăruia, insistând, nu atât asupra operelor celor evocați cât, mai ales, asupra unor trăsături sufletești reprezentative. De consemnat și forța plastică deosebită a portretelor, ca și acordurile cromatice fermecătoare din această veritabilă galerie între coperti, astfel încât cititorul/spectator îl poate zări cu ușurință, trecând pe coridorul liceului, pe austerul profesor Ion Fluieraș, cu a sa „tunsoare perie de tip german”, cu „fața ovală pe care se distingeau ochelarii cu ramă de aur”, purtând de fiecare dată același costum „gri mille-points”.

Sunt evocate, cu aceeași simpatie, prietenii, numeroase, stabilite de autor dincolo de granițe, cu oameni de care îl legau pasiuni comune : Manuel Alvar, Peter Atanasov, Klaus Bochmann, Luis Jaime Cisneros Vizquerra, Pierre Gardette, Moses Gaster Alonso Zamora Vicente sunt doar o parte dintre numele ce vin să confirme latura interculturală a identității autorului.

Să mai notăm și pitorescul trimerilor mitologice ce îmbogățesc simbolistica în cazul anumitor portrete, în special atunci când autorul descrie cupluri cu ale căror destine s-a intersectat. Astfel, soții Alexandru Niculescu și Florica Dumitrescu sunt un fel de Hector și Andromaca, cercetătorii timișoreni Doina Bogdan Dascălu și Crișu Dascălu devin Daphnis și Chloe, în vreme ce Artur Greive și Ion Taloș îi amintesc autorului de Castor și Pollux.

A-ți ocupa timpul spre a-i evoca pe alții, nu pentru a le reconfirma valoarea, ci evidențiind, cu mijloace literare sublime, persoana din spatele personalității și amprenta pusă asupra propriului destin, iată un extraordinar exercițiu spiritual. Portretele și evocările au constituit pentru lingvistul Marius Sala un minunat prilej de metamorfoză sufletească, prin care propria-i identitate se (re)construia, tocmai prin consemnarea atâtor fericite întâlniri ce i-au marcat biografia.

Bibliografie

SALA, Marius, *Portrete și evocări*, Timișoara, Editura David Press Print, 2013.

